

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довженко Є. В. Загальнотеоретичні проблеми систематизації транспортного законодавства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Довженко Євгенія Володимирівна. – Київ, 2011. – 235 с.
2. Транспортное право : учебное пособие / Ермолаев В.Г., Маковский Ю.Б., Новосельцев А.Б., Сиваков О.В. – М. : Былина, 2001. – 384 с.
3. Селіванов В.М. Право і влада суверенної України. Методологічні аспекти [Текст] / В.М. Селіванов ; наук. ред. О.Д. Святоцький ; Академія правових наук України, НДІ приватного права і підприємництва. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 723 с.
4. Назаренко Є. Питання розвитку та систематизації законодавства у світлі нової Конституції України / Є. Назаренко // Українське право. – 1999. – № 3. – С. 35–38.
5. Транспортне право України : навч. посіб. / [Демський Е. Ф., Гіжевський В. К. та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, – 2002. – 416 с.
6. Ткаченко А. Державне регулювання діяльності в галузі транспорту / А. Ткаченко // Вісник НАДУ при Президентові України. – 2004. – № 2. – С. 271–277.
7. Красноокнянський О. Ще раз про співвідношення державного контролю і прокурорського нагляду // Право України. – 1998. – № 3. – С. 88–90.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/493-stetsenko/9815-s-2.html>.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/86/6076.html>.
10. Кирій Л.М. Відомчий, судовий контроль та прокурорський нагляд за відмовою в порушенні кримінальної справи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Л.М. Кирій ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2007. – 15 с.
11. Діяльність прокурора щодо захисту конституційних прав громадян та інтересів держави у сфері транспорту : наук.-практ. посіб. / Якимчук М.К., Козьяков І.М. Наулік Н.С. та ін. – К. : Національна академія прокуратури України, 2014. – 385 с.
12. Сірко Б.П. Наглядова діяльність транспортного прокурора : сучасний стан і перспективи розвитку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Сірко Богдан Петрович. – Одеса, 2011. – 230 с.
13. Полянський Ю.Є. Акти прокуратури : підготовка і внесення : навч. посіб. / Полянський Ю.Є., Долежан В.В. – Одеса : Юрид. літ-ра, 2003. – 248 с.
14. Подання про усунення порушень законів, допущених слідчими СВ ЛВ на станції Івано-Франківськ при провадженні досудового слідства у кримінальних справах про злочини проти власності // Архів Івано-Франківської транспортної прокуратури. Наряд № 19 : одання та постанови про порушення дисциплінарних проваджень. – 2007. – С. 26–27.

УДК 347.965.6

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

SOME ASPECTS OF THE PROCESS OF BRINGING A LAWYER TO DISCIPLINARY ACTION

Заборовський В.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Ужгородського національного університету*

У статті досліджуються правова природа окремих аспектів процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності як особливого порядку притягнення адвоката до відповідальності. Стаття розкриває закріплений діючим національним законодавством порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у світлі його відповідності основним міжнародним принципам адвокатського самоврядування.

У роботі робиться висновок, що однією із позитивних рис Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є закріплення кардинально нової системи формування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, за якою формування складу таких кваліфікаційно-дисциплінарних комісій здійснюється виключно із складу адвокатів. Вказується, що такий стан речей значно підвищує незалежність адвокатури в цілому, оскільки втручання держави у внутрішні справи адвокатури є прямою загрозою її незалежності, тому що таке втручання не може бути проконтрольоване у всіх його проявах.

Робиться висновок про те, що лише тоді буде дотриманий принцип незалежності адвокатури від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб (закріплений у ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), коли буде забезпечене реальне право автономії адвокатури в її внутрішніх справах, зокрема в питаннях щодо дисциплінарної влади відносно власних членів.

Ключові слова: адвокат, адвокатська діяльність, дисциплінарна відповідальність, процедура дисциплінарної відповідальності, незалежність адвокатури.

В статье исследуются правовая природа отдельных аспектов процедуры привлечения адвоката к дисциплинарной ответственности как особого порядка привлечения адвоката к ответственности. Статья раскрывает закреплённый действующим национальным законодательством порядок привлечения адвоката к дисциплинарной ответственности в свете его соответствия основным международным принципам адвокатского самоуправления.

В работе делается вывод, что одной из положительных черт Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» является закрепление кардинально новой системы формирования квалификационно-дисциплинарных комиссий адвокатуры, по которой формирование состава таких квалификационно-дисциплинарных комиссий осуществляется из состава адвокатов. Указывается, что такое положение вещей значительно повышает независимость адвокатуры в целом, поскольку вмешательство государства во внутренние дела адвокатуры является прямой угрозой ее независимости, потому что такое вмешательство не может быть проконтролировано во всех его проявлениях.

Делается вывод о том, что только тогда будет соблюден принцип независимости адвокатуры от органов государственной власти, органов местного самоуправления, их должностных и служебных лиц (закреплённый в ст. 5 Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности»), когда будет обеспечено реальное право автономии адвокатуры в ее внутренних делах, в частности в вопросах дисциплинарной власти относительно собственных членов.

Ключевые слова: адвокат, адвокатская деятельность, дисциплинарная ответственность, процедура дисциплинарной ответственности, независимость адвокатуры.

In this paper, an analysis the legal nature of certain aspects of the process of bringing a lawyer to disciplinary action as a special order of bringing to justice a lawyer. The article reveals the fixed order of the national legislation in attracting a lawyer to disciplinary action in the light of its conformity with the basic principles of international lawyer self.

The paper concludes that one of the positive features of the Law of Ukraine "On the Legal Profession and Legal Practice" is to reinforce radically new system of qualification and disciplinary commissions of the bar, on which the formation of such qualification and disciplinary commissions are from the lawyers. Indicates that this situation considerably increases the independence of the Bar as a whole, since the state intervention in the internal affairs of the Bar is a direct threat to its independence, because such interference can not be controlled in all its manifestations.

The conclusion is that only then will respect the principle of the independence of the legal profession from the public authorities, local governments, their officials and officers (enshrined in Art. 5 of the Law of Ukraine "On the Legal Profession and Legal Practice"), achieving a real right of autonomy the legal profession in its internal affairs, particularly with regard to the disciplinary authorities with respect to its own members.

Key words: lawyer, legal profession, disciplinary liability, procedure of disciplinary responsibility, independence of Bar.

Постановка проблеми. Проблема дисциплінарної відповідальності адвокатів є однією із найбільш актуальних проблем, з якою зіштовхується адвокатська спільнота на сучасному етапі. Така актуальність обумовлена тим, що порушення, які допускаються адвокатами, зазвичай мають негативний вплив не тільки на професійну честь і гідність конкретного адвоката, а й підривають авторитет адвокатури як інституту громадянського суспільства.

Питання про процедуру притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, зокрема щодо аналізу окремих практичних аспектів такого порядку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності (щодо формування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури) і на сьогоднішній час є предметом гострої дискусії.

Аналіз наукових публікацій. Проблема визначення правової процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності була предметом досліджень ряду науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти проблеми, доцільно виокремити праці Д.М. Азмі, Т.В. Варфоломеєвої, Л.А. Демідової, Ю.С. Кручиніна, Р.Г. Мельниченка, С.Ф. Сафулька, В.І. Сергєєва, Д.П. Фіолєвського та інших.

Метою статті є аналіз правової природи окремих аспектів процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Основним завданням автор ставить перед собою проаналізувати поняття «процес» та «процедура» щодо визначення доцільності їх застосування щодо питання притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Крім цього, автор ставить перед собою завдання розкрити закріплений діючим національним законодавством порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у світлі його відповідності основним міжнародним принципам адвокатського самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Дискусійним в юридичній літературі є положення про застосування поняття «процес» чи «процедура» щодо питання притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. У цьому випадку заслуговує на увагу думка Д.М. Азмі, який вказує, що поняття «процес» і «процедура» не є синонімами. Він зазначає, що «процес відноситься до якогось явища (до цілого), а процедура тільки лише до «включеної» у ньому дії чи бездіяльності (до елемента цілого). Процес уже за самою своєю природою передбачає послідовність, а процедура – всього-на-всього офіційність. При цьому в процесу немає виняткової офіційної «прив'язки». Таким чином, поняття правового процесу в співвідношенні з однойменної процедурою видається більш об'ємним. Воно охоплює не тільки офіційні порядкові, а й інші зрізи правових явищ, у тому числі такі, що не виключають наявності матеріального компонента. Саме тому частина правових спільностей і отримала найменування процесуальних, а не процедурних галузей права, що утворюють у своїй впорядкованій сукупності такий структурний елемент системи права, як процесуальне право» [1, с. 19]. Ми повністю погоджуємося з вищевказаною думкою автора та вважаємо, що в цьому випадку необхідно застосовувати поняття «процедура».

З таких же самих позицій виходить і український законодавець, який у ч. 2 ст. 33 Закону України «Про адвокатуру

та адвокатську діяльність» [2] зазначає, що дисциплінарне провадження – процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. Така точка зору підтримана і в російському законодавстві, де Розділ 2 Кодексу професійної етики адвоката [3] має назву процедурні питання дисциплінарного провадження.

Українським законодавством, а саме Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлений особливий порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Так, функцію притягнення адвоката покладено на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії відповідних регіонів, а на з'їзд адвокатів України, який діє в якості вищого органу адвокатського самоврядування, покладено функцію щодо затвердження правил адвокатської етики.

Відповідно до ч. 3 згадуваної ст. 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України. Комісія відповідно ст. 50 цього ж Закону утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Однією із позитивних рис Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є закріплення кардинально нової системи формування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури [4, с. 87]. Так, відповідно ч. 2 ст. 50 цього Закону голова та члени кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років, адреса робочого місця яких знаходиться в Автономній Республіці Крим, місті Києві, місті Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років. Тобто відповідно до діючого законодавства, на відміну від попереднього, склад кваліфікаційно-дисциплінарної комісії обирається та відкликається виключно з-поміж числа адвокатів органами адвокатського самоврядування. Такий стан речей певним чином підвищує незалежність адвокатури в цілому, оскільки за попереднім Законом України «Про адвокатуру» [5] у формуванні складу кваліфікаційно-дисциплінарних комісій (як атестаційної, так і дисциплінарної палати), крім адвокатів брали участь судді, органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 13 Закону).

Закріплення норми, за якою формування складу таких кваліфікаційно-дисциплінарних комісій здійснюється виключно із складу адвокатів відповідає положенням ряду міжнародних нормативно-правових актів. Так, ст. 24 Стандартів незалежності спільноти юристів, що були прийняті Міжнародною асоціацією юристів 7 вересня 1990 року в м. Нью-Йорк [6] передбачено те, що дисциплінарний розгляд повинен проводитися спочатку перед дисциплінарним комітетом відповідної асоціації юристів. Такий юрист повинен мати право подавати скарги у зв'язку з розглядом у дисциплінарному комітеті в належний та незалежний вищестоящий орган по розгляду такого роду скарг.

Подібна норма міститься і в Положенні про роль адвокатів, що були прийняті VIII Конгресом ООН у серпні 1990 року в Гавані [7]. Слід відмітити те, що деякі науковці даний документ називають еталоном для всіх національних систем адвокатури, який забезпечує їх відповідність світовим стандартам, світовому рівню організації і діяльності цього важливого інституту захисту основних прав і свобод [8, с. 61]. Так, ст. 28 положення передбачено, що дисциплінарне провадження проти адвоката повинно бути здійснене неупередженими дисциплінарними комісіями, створеними самою адвокатурою, з можливістю оскарження до суду. Також ч. 2 Принципу I (Загальні принципи свободи здійснення професії адвоката) Рекомендації № 21 Комітету міністрів Ради Європи від 25 жовтня 2000 року [9] (про свободу здійснення професії адвоката) передбачено, що рішення, які стосуються дозволу займатися юридичною практикою або стати членом цієї професійної групи, повинні прийматися незалежним органом. Контроль за такими рішеннями – приймаються вони незалежним органом чи ні – повинен здійснюватися незалежним неупередженим органом судової влади.

Подібна практика, за якою органи, що уповноважені розглядати дисциплінарні справи щодо адвоката, складаються виключно зі складу адвокатів, характерні і для багатьох європейських країн. За Законом Республіки Польща «Закон про адвокатуру» від 26 травня 1982 року [10] (ст. 51) дисциплінарний суд (*sąd dyscyplinarny*) складається з президента, віце-президента, від шести до двадцяти трьох членів і трьох заступників членів. Відповідно до Закону ними можуть бути виключно адвокати.

Що стосується російського законодавства, то, на відміну від українського, у ньому не були проведені реформи з цих питань, та залишається ситуація, коли вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів знаходиться в компетенції органів, які формуються не тільки зі складу адвокатів. Так, відповідно до ст. 33 Федерального закону «Про адвокатську діяльність та адвокатуру в Російській Федерації» кваліфікаційна комісія (як один із органів, що уповноважений розглядати скарги на дії (бездіяльність) адвокатів) формується не тільки зі складу адвокатів, а до неї також входять судді, представники територіального органу юстиції та представницького органу державної влади.

При дослідженні питання про процедуру притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності потрібно звернути увагу й на те, що в переважній більшості випадків законодавством іноземних країн закріплюються положення, за якими дисциплінарні провадження стосовно адвоката відносяться до компетенції тих чи інших органів адвокатського самоврядування. Хоча в багатьох демократичних

країнах таке повноваження закріплюється за певними державними органами та установами, зокрема судами. Так, М.О. Косарев при дослідженні питання про правовий статус адвоката в США та Великобританії вказує на те, що «у США в багатьох штатах дисциплінарне провадження щодо адвоката здійснюється за участю судових інстанцій. У цих випадках рішення органів адвокатського самоврядування носять рекомендаційний характер, а остаточне рішення приймається окружним судом. У ряді штатів дисциплінарне провадження на адвоката передається для винесення остаточного рішення не суду, а генеральному атторнею, або місцевому прокурору. У Великобританії адвокати перебувають під наглядом Високого і апеляційних судів, які можуть виключити соліситора з корпорації» [11, с. 145].

Висновки. Проаналізувавши вищевикладене, можна дійти висновку, що норма Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за якою закріплена нова система формування складу кваліфікаційно-дисциплінарних комісій виключно зі складу адвокатів, значно підвищує незалежність адвокатури в цілому. Такий висновок можна зробити з того, що «наділення правом по вирішенню питання дисциплінарної відповідальності осіб, які не перебувають в адвокатському співтоваристві, є проявом недовіри до адвокатури» [12, с. 16]. У цьому випадку заслуговує на увагу і думка тих авторів, які вважають, що «на державу покладено обов'язок не контролювати і наглядати за діяльністю адвокатури, як це було раніше, а забезпечувати гарантії незалежності адвокатури» [13, с. 71].

Слід повністю погодитися із вказаним твердженням, оскільки втручання держави у внутрішні справи адвокатури є прямою загрозою її незалежності, тому що таке втручання не може бути проконтрольоване у всіх його проявах. Тому, на нашу думку, лише тоді буде дотриманий принцип незалежності адвокатури від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб (закріплений у ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), коли буде забезпечене реальне право автономії адвокатури в її внутрішніх справах, зокрема в питаннях щодо дисциплінарної влади відносно власних членів.

Закріпивши такий механізм формування складу кваліфікаційно-дисциплінарних комісій, що відповідає основним міжнародним принципам адвокатського самоврядування, Україна виконала ряд взятих на себе зобов'язань щодо дотримання основ міжнародного та європейського права. Крім цього, був зроблений значний крок на шляху перетворення адвокатури на дієвий інститут захисту прав людини, яка буде функціонувати як незалежна та невідконтрольна державі громадська інституція, що буде позбавлена будь-якого стороннього втручання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азми Д. М. Правовое значение и соотношение понятий «процесс» и «процедура» / Д.М. Азми // Адвокат. – 2009. – № 12. – С. 13–20.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076–VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 17.
3. Кодекс профессиональной этики адвоката, принят Первым Всероссийским съездом адвокатов 31 января 2003 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fparf.ru/norms/codex.htm>.
4. Заборовський В.В. Основні позитивні та негативні риси Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» / В.В. Заборовський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2012. – Вип. 18. – С. 86–87.
5. Про адвокатуру : Закон України від 19 грудня 1992 р. № 2887–XII (втратив чинність) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 62.
6. Стандарты независимости сообщества юристов, принятые Международной ассоциацией юристов 7 сентября 1990 года в г. Нью-Йорк [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fparf.ru/userfiles/file/IBA/3%20Standards%20for%20the%20Independence%20of%20the%20Legal%20Profession,%201990.pdf>.
7. Basic Principles on the Role of Lawyers, Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages>.
8. Шкарупа В.К. Адвокатура України : [навч. посіб.] / В. К. Шкарупа, О. В. Філонов, А. М. Титов, Ю. Я. Кінаш. – 2-ге вид., виправл. – К. : Знання, 2008. – 398 с.
9. Recommendation Rec (2000) 21 of the Committee of Ministers to Member States of 25 October 2000 (on the freedom of exercise of the profession of lawyer) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=352537&Site=CM>.
10. Ustawa z dnia 26 maja 1982 г. «Prawo o adwokaturze» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820160124>.
11. Косарев М.А. Правовой статус адвоката в иностранных государствах / М.А. Косарев // Право и политика. – 2006. – № 11. – С. 136–151.
12. Дабижа, Т. Г. Особенности процедуры привлечения адвоката к ответственности / Т. Г. Дабижа // Адвокат. – 2012. – № 9. – С. 11–19.
13. Адвокатура в России : [учебник] / под ред. Л.А. Демидовой. – М. : ЗАО Юстицинформ, 2004. – 574 с.